

УДК 339.1

Магас Н.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту
Львівського інституту
Міжрегіональної академії управління персоналом

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ

THEORETICAL ASPECTS OF INTERNAL CONTROL MECHANISM MARKET UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито теоретичну сутність внутрішнього ринку, охарактеризовано основні його функції. Наведено типологію суб'єктів регулювання внутрішнього ринку. Обґрунтовано сутність механізму регулювання внутрішнього ринку та його елементи. Запропоновано інструменти розвитку внутрішнього ринку. Наголошено на необхідності державного регулювання внутрішнього ринку.

Ключові слова: внутрішній ринок, суб'єкти ринку, державне регулювання, механізми та інструменти розвитку.

АННОТАЦИЯ

В статье раскрыта теоретическая сущность внутреннего рынка, охарактеризованы основные его функции. Приведена типология субъектов регулирования внутреннего рынка. Обоснована сущность механизма регулирования внутреннего рынка и его элементы. Предлагаются инструменты развития внутреннего рынка. Отмечена необходимость государственного регулирования внутреннего рынка.

Ключевые слова: внутренний рынок, субъекты рынка, государственное регулирование, механизмы и инструменты развития.

ANNOTATION

The article reveals the theoretical essence of the internal market, and its main functions. Given the typology of the subjects of the internal market regulation. The article justifies the essence of the mechanism of the internal market regulation and its elements. Provides instruments for the development of the internal market. Stressed the necessity of state regulation of the domestic market.

Keywords: internal market, market subjects, state regulation, mechanisms and instruments of development.

Постановка проблеми. В умовах невизначеності виникають постійні зміни оточуючого середовища, зміна попиту і пропозиції, конкуренція між підприємствами, коливання цін, динамічні інфляційні процеси, валютні коливання тощо. Ці фактори впливають на стратегію і тактику розвитку внутрішнього ринку України. Саме тому виникає необхідність дослідження механізмів та інструментів регулювання внутрішнього ринку для забезпечення подальших перспектив його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади розвитку внутрішнього ринку досліджували такі вчені, як В.В. Апопій [3], В.Г. Бодров [2], Н.І. Балдич [2], Д.Ю. Венцовський [9], В.О. Гусев [2], І.М. Копич [3]. Проблеми механізму регулювання внутрішнього ринку досліджувались у працях таких вчених, як Т.Г. Васильців [6; 8], З.В. Герасим-

чук [7], Л.І. Дідівська [10], С.А. Дяченко [12], Л.І. Павлюк [4], С.М. Чистов [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте стан розвитку внутрішнього ринку України залишається українським. Тому виникає необхідність обґрунтування більш дієвих механізмів та інструментів регулювання внутрішнього ринку України.

Мета статті полягає у висвітленні результатів теоретичного дослідження сутності внутрішнього ринку, суб'єктів його регулювання, механізмів та інструментів розвитку внутрішнього ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під внутрішнім ринком розуміють: територіально-інституціональне утворення; сферу товарного обігу, що функціонує в межах державного кордону і регулюється органами влади цієї країни; складову макроекономічної системи суспільства, яка представлена товарними, грошовими і фінансовими потоками національного капіталу і де за певного рівня цін відбувається розподіл обмежених виробничих ресурсів, інвестиційних, споживчих товарів і послуг [1].

В інших дослідженнях розглядають внутрішній ринок як систему суспільно-економічних відносин і взаємопов'язаних інституцій у сфері товарно-грошового обігу, які опосередковують взаємовідносини між вітчизняними виробниками-продавцями і споживачами-покупцями на території даної країни [2].

На наш погляд, внутрішній ринок – це сфера економічних відносин, де відбувається формування інституціональних взаємовідносин між виробниками, продавцями і покупцями-споживачами в межах внутрішнього ринку однієї країни; розподіл обмежених виробничих, інвестиційних, фінансових і споживчих ресурсів відповідно до потреб ринку, які регулюються державними органами влади.

Вивчення теоретико-прикладних аспектів регулювання внутрішнього ринку України потребує системного підходу, врахування інтересів всіх суб'єктів ринку громадян у формі домашніх господарств; суб'єктів господарської діяльності в торгівлі, промисловості, логістиці, в фінансово-кредитній сфері, маркетингу, страхуванні; недержавних організацій; органів

державного контролю та регулювання; організації громадського суспільства. Система регулювання внутрішнього ринку повинна базуватись на принципах взаємодії цих інституцій, їхніх функцій та завданнях, які вони ставлять перед собою [3] (рис. 1). Основними функціями внутрішнього ринку є регулююча, розподільча, стимулююча, інформаційна, інтеграційна, ціноутворююча, контролююча тощо [4].

Суть регулюючої функції полягає забезпеченні безперервного процесу відтворення, вирівнювання територіальних диспропорцій розвитку внутрішнього ринку;

– розподільча функція ринку стосується перерозподілу через нього засобів виробництва й предметів споживання, а також суспільного доходу між державою, підприємствами та громадянами;

– стимулююча функція внутрішнього ринку полягає у тому, що потрібно більш ефективно використовувати наявні фінансові ресурси, використовувати новітні технології виробництва, які потребують менше затрат часу, ресурсів, праці і мають вищий коефіцієнт віддачі. Тим самим такі дії підвищують конкурентоспроможність суб'єктів внутрішнього ринку;

– рушієм прогресу є інформація, якою володіють суб'єкти ринку, отже, роль інформаційної функції внутрішнього ринку в умовах глобалізаційних процесів надзвичайно висока. Коли техніка та технології надзвичайно швидко старіють, постійно появляються нові загрози функціонуванню внутрішнього ринку, необхідно володіти інформацією, щоб можна було оперативно протистояти ризикам та загрозам в тій чи іншій ситуації;

– інтеграційна функція забезпечує розвиток міжгалузевих, міжфункціональних та міжсекторальних економічних відносин;

– функція ціноутворення повинна найбільш повно відображати вартість товарів і послуг, забезпечувати здорову конкуренцію, не допускати появи монополізму тощо [4].

– контролююча функція полягає в покаранні недобросовісної конкуренції, корупційних змов олігополістичного ринку.

На нашу думку, об'єктивним є висновок про те, що для належної характеристики внутрішнього ринку України доцільно застосовувати комплексний методичний підхід, який передбачає застосування методів та інструментів, що спрямовані на забезпечення стійкого економічного зростання внутрішнього ринку.

Багато наукових досліджень вчених присвячено вивченню сутності механізму. Л. Коковський визначає механізм як сукупність методів (економічних, соціально-економічних, організаційно тощо) та інструментів (цільових програм, діагностик) для забезпечення реалізації стратегії, зазначаючи, що організаційну систему механізму утворюють органи законодавчої, виконавчої і судової влади, економічні агенти, громадські організації та об'єднання, а також законодавство, яке регламентує відносини між ними [5].

Механізм є комплексним і системним явищем, що передбачає застосування у чітко визначених пропорціях та послідовності сукупності методів, інструментів та заходів з метою посилення і стійкого забезпечення конкурентних переваг [6].

Механізм державної політики – це послідовність дій її суб'єктів і комплекс використовуваних ними функцій, принципів, методів та інструментів з метою реалізації концепції, стратегії та цільових комплексних програм [7].

Отже, механізм регулювання внутрішнього ринку полягає в застосуванні комплексних методів управління, функцій, інструментів та заходів, спрямованих на реалізацію стратегічних програм розвитку. Концептуально механізм регулювання внутрішнього ринку можна відобразити на рис. 2.

Особливої вагомості в регулюванні внутрішнього ринку посідає державне регулювання. У своїх дослідженнях Л.І. Дідківська

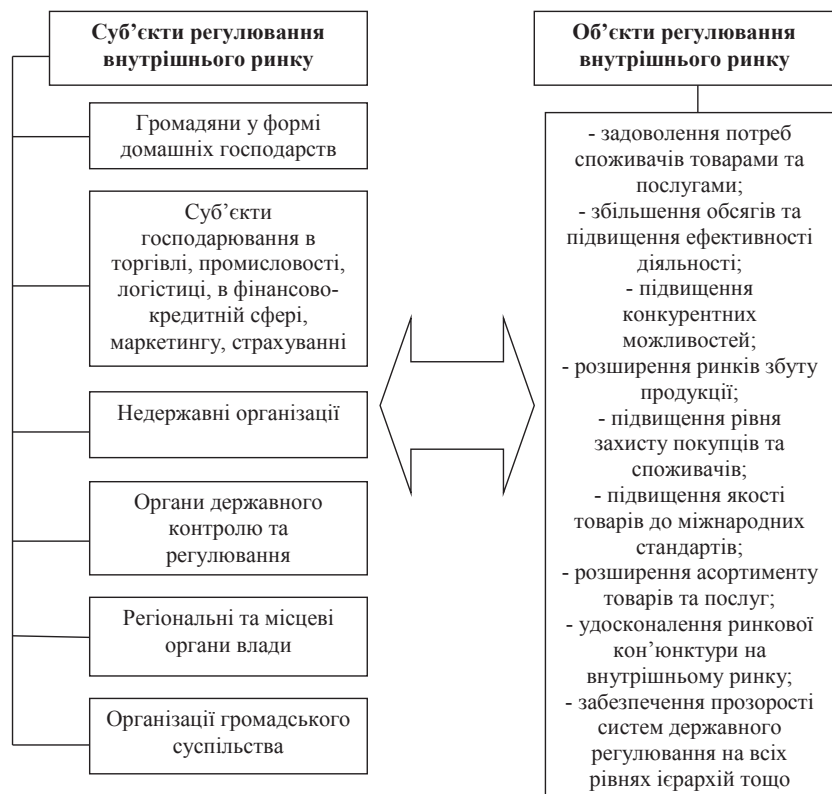

Рис. 1. Типологія суб'єктів регулювання внутрішнього ринку та їх економічних інтересів

Джерело: авторська розробка

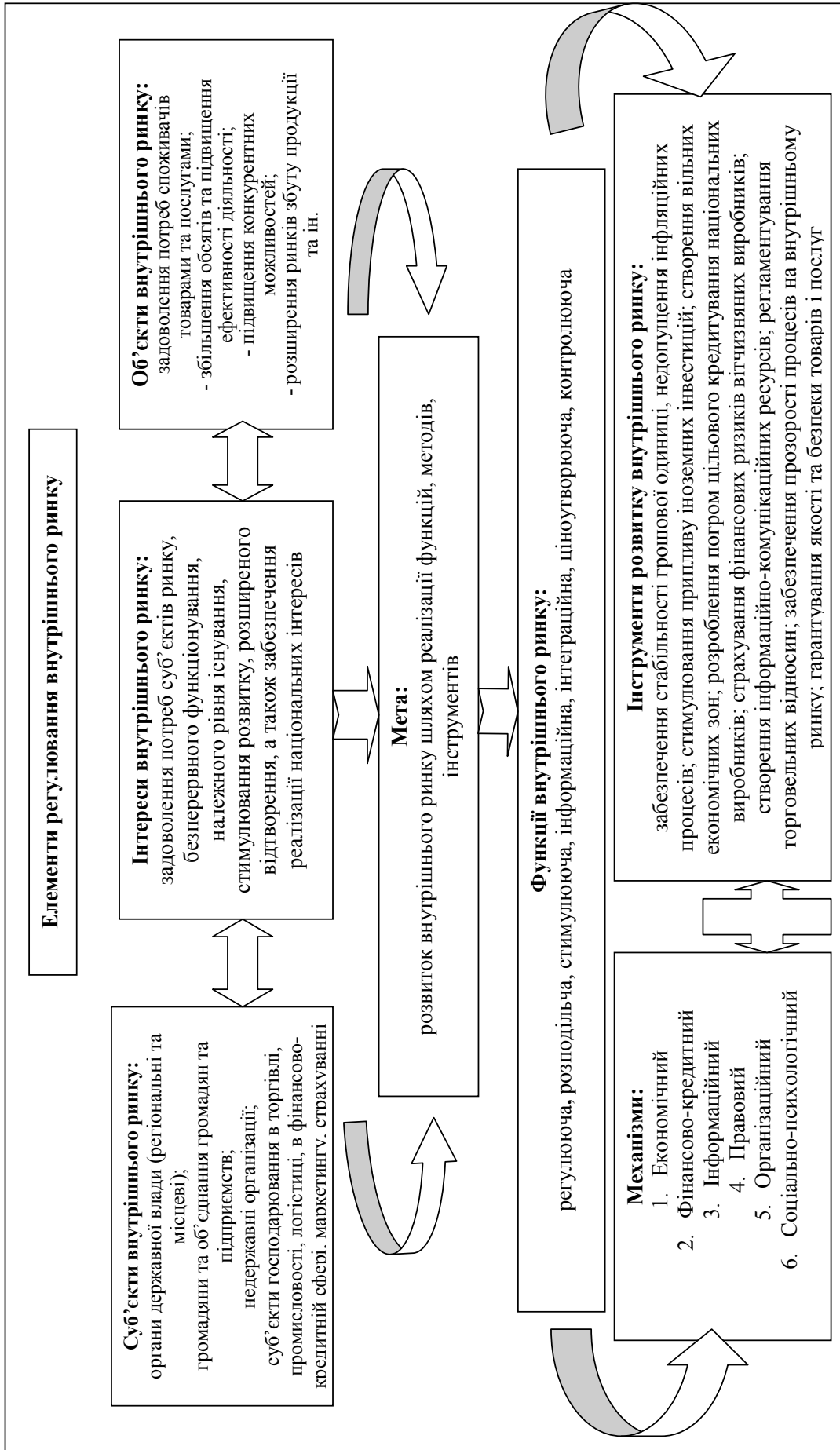

Рис. 2. Механізми та інструменти розвитку внутрішнього ринку України

Джерело: складено на основі [3; 4; 6; 8; 9]

та Л.С. Головка розглядають державне регулювання як систему або засіб керування, при якому державний апарат не реагує на будь-яке випадкове явище в національному господарстві окремим визначеним засобом із відомими цілями, а застосовує сукупність стимулів і спрямовує їх у відповідному напрямі [10, с. 5]. Колектив вчених [11, с. 14] стверджує, що державне регулювання економіки спрямоване на її впорядкування та підвищення результативності через організування, планування, контроль, кадрове забезпечення.

Державне регулювання внутрішнього ринку в розвинених країнах включає в себе такі складові, як захист споживачів, забезпечення конкуренції, контроль цін і торгових надбавок, управління внутрішньою торгівлею. В Україні основними засобами державного регулювання внутрішнього ринку є режим ліцензування й квотування, встановлення норм і правил поведінки суб'єктів господарювання, надання послуг державою тощо [12, с. 10].

Державне регулювання внутрішнього ринку повинно включати в себе цілеспрямоване використання фінансово-економічних, податкових, політичних, правових та інших методів впливу на параметри задля формування базових засад функціонування і розвитку внутрішнього ринку [3, с. 54].

Висновки. В складних політичних та економічних умовах внутрішній ринок України знаходиться в стані постійної небезпеки, посилюються ризики всередині країни та з'являються загрози зовнішнього середовища. В таких умовах державне регулювання внутрішнього ринку є надзвичайно важливим, оскільки процес формування та реалізації заходів, спрямованих на розвиток внутрішнього ринку, залежить від виконання державою таких завдань:

- забезпечення стабільності грошової одиниці;
- недопущення інфляційних процесів;
- стимулювання припливу іноземних інвестицій;
- створення вільних економічних зон;
- розроблення цільового кредитування національних виробників;
- страхування фінансових ризиків вітчизняних виробників;
- створення інформаційно-комунікаційних ресурсів;
- регламентування торговельних відносин;
- забезпечення прозорості процесів на внутрішньому ринку;
- гарантування якості та безпеки товарів і послуг тощо.

Від ефективного державного регулювання внутрішнього ринку України залежить рівень конкурентоспроможності національної економіки, зменшення залежності від зовнішніх запозичень транснаціональних організацій, зростання потенціалу розвитку національного виробника та успішність реалізації національної стратегії розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Попадинець Н.М. Внутрішній ринок продукції лісової промисловості України: підходи до оцінювання та напрями розвитку / Н.М. Попадинець // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 201–210 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/regek_2013_1_27.pdf.
2. Внутрішній ринок України: теорія та стратегія посткризового розвитку: [наук.-метод. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусев та ін.]; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К.: НАДУ, 2011. – 80 с.
3. Система регулювання внутрішньої торгівлі України: [монографія] / [В.В. Апопій, І.М. Копич, О.Г. Біла та ін.]; за ред. В.В. Апопій та І.М. Копича. – К.: Академвидав, 2012. – 424 с.
4. Павлюк Л.І. Теоретико-методичні засади формування і реалізації механізмів регуляторної політики розвитку регіонального внутрішнього ринку / Л.І. Павлюк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – Вип. 2. – С. 854–859 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/>.
5. Коковський Л.О. Географічний вимір економічної безпеки України: автореф. дис. ... к. геогр. н.: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Л.О. Коковський; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 18 с.
6. Васильців Т.Г. Фінансово-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності роздрібних торговельних підприємств: теоретико-прикладні аспекти: [монографія] / [Т.Г. Васильців, Н.В. Магас, Н.О. Маргіта]. – Львів: Видавець Н.О. Бадікова, 2014. – 218 с.
7. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення: [монографія] / З.В. Герасимчук, Н.С. Вавдіюк. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 244 с.
8. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: [монографія] / Т.Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.
9. Венцковський Д.Ю. Сучасний стан і пріоритети розвитку внутрішнього товарного ринку України / Д.Ю. Венцковський // Вісник Академії митної служби України. Серія «Економіка». – 2011. – № 2. – С. 125–132.
10. Дідівська Л.І. Державне регулювання економіки / Л.І. Дідівська, Л.С. Головка. – К.: Знання-Прес, 2000. – 209 с.
11. Чистов С.М. Державне регулювання економіки / [С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко]. – К., 2000. – 320 с.
12. Удосконалення механізмів державного регулювання внутрішнього ринку України в умовах економічної циклічності: [наук. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, С.А. Дяченко та ін.]; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К.: НАДУ, 2013. – 52 с.